

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

2016

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: Awara 2½

Bammbiri ǀli ǀli na masiatari a 6.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Heli bamm̃biri li na KHETHEKANYO MBILI:

KHETHEKANYO YA A: Maanea: (50)

KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwa vhudavhidzani: (2 x 25) (50)

PFESANI: Vhalingiwa vha lavhelelwa u fhindula mbudziso MBILI kha khethekanyo iyi.

2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, na MBILI kha KHETHEKANYO YA B.

3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.

4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.

5. Ni fanela u pulana (ni tshi shumisa mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Pulane i fanela u RANGELA maanea.

6. Vhupulani hothe vhu fanela u sumbedzwa zwi khagala. Ni tsivhudzwa u tala mutalo wo budaho vhukati ha vhupulani hothe.

7. Ni tsivhudzwa nga ndila yo khwathisedzwaho vhukuma u shumisa tshifhinga tshanu nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: U ya kha minetse ya 80

KHETHEKANYO YA B: U ya kha minetse ya (2 x 35) 70

8. Nomborani phindulo dzanu zwi tshi anana na kunomborelwe kwa mbudziso kwo shumiswaho kha ili bamm̃biri la mbudziso.

9. Thoho i songo dzhielwa ntha musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi.

10. Nwalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.

KHETHEKANYO YA A: MAANEA**MBUDZISO YA 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha a 400 u swika kha a 450. Nwalani NOMBORO na THOHO ya maanea e na nanga.

- 1.1 Ndi tshianeone ndi itsho? [50]
- 1.2 Nyaluwo ya ikonomi i nga vha yone thandululo ya vhushai kha ḽino. [50]
- 1.3 Vhaṅwe vhe vhurangaphanda vhu tou bebelwa. Taṅani ni tshi ima na, kana ni tshi hanedzana na thoho iyi. [50]
- 1.4 Vhalindi, vhone vhathusi vhavhulahi vhashu. [50]
- 1.5 Pfunzo ya fhedzi – tshone tshivhangalelwa tsha matshudeni. [50]
- 1.6 Kha nṅe u tou vha tshedza tsha vhumatshelo hanga. [50]
- 1.7 Zwifanyiso zwi wanalaho kha siatari 4 zwi nga tokonya kana zwa vusa zwipfi zwaṅu, kana zwa dzikusa kuvhonele kwaṅu kwa zwithu. Dinangeleni tshifanyiso ni kone u riwala maanea. Nwalani nomboro ya mbudziso ye na nanga 1.7.1 kana 1.7.2.

PFESANI: Hu tea u vha na vhuṅamani vhu re khagala vhukati ha maanea aṅu na tshifanyiso tshe na nanga.

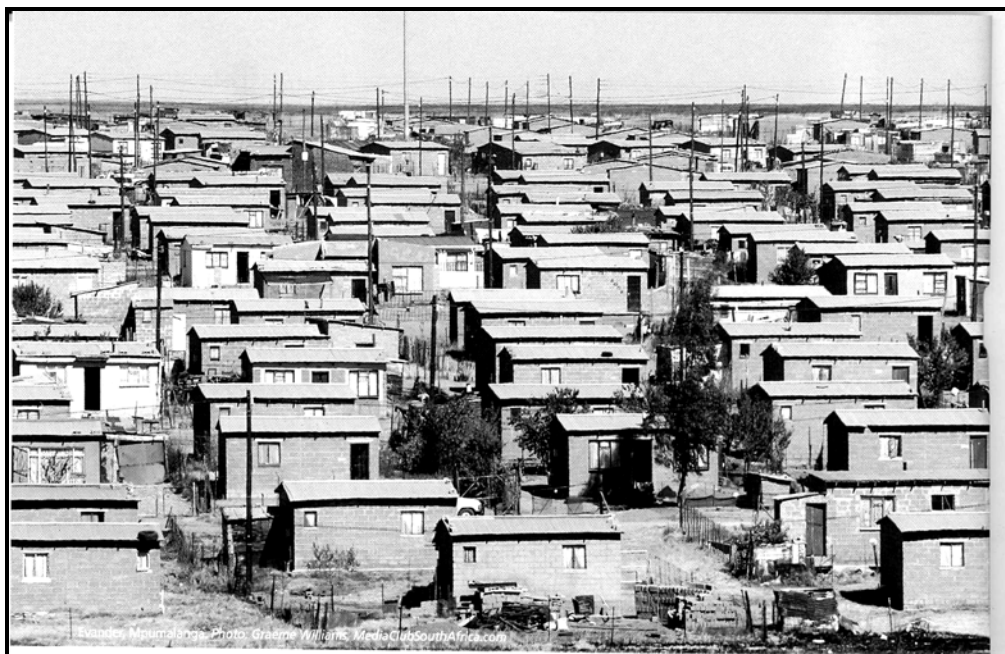
1.7.1

[Tshi bva kha www.google.co.za]

[50]

1.7.2

[Tshi bva kha: *New Agenda*, Third Quarter 2015, Issue 59]

[50]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO YA 2**

Fhindulani mbudziso MBILI kha dza rathi dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha a 180 u swika kha a 200. Nwalani NOMBORO na THOHO ya tshibveledzwa tshe na nanga.

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI (FOMALA)

Tshikolo tsha sekondari tshine tsha vha maḷedzani na tsha haṅu tsho welwa nga khombo ya u swelwa nga lufhera lwa u gudela Saints. Inwi ni muṅwaleli wa Khorombusi ya Vhagudi.

Zwino no imela vhagudi vha tshikolo tsha haṅu, nwalani vhurifhi no vhu livhisa kha vhurangaphanda ha tshikolo itsho ni tshi isa maipfi a u vha khuthadza kha tshiwo tsho vha welaho.

[25]

2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Muswa we a vha e na bvumo kha u ḍisa mvelaphanda muvhunduni wa haṅu o lovha zwi songo lavhelelwa. No humbelwa u nṅwala nganeavhutshilo yawe ine ya ḍo vhalwa ḍuvha ḷine a ḍo londolwa/vhulungwa ngaḷo.

Nwalani nganeavhutshilo iyo.

[25]

2.3 ATHIKILI YA GURANḌA

Muvhunduni wa haṅu ho vha na migwalabo ya u shaea ha ṅḍisedzo ya tshumelo. Mapholisa vho mbo ḍi swika vha thoma u rwa vhagwalabi. Vhaṅwe vha vhagwalabi vho vho huvhadzwa, ngeno vhaṅwe vho fhelela thumbuni ya lukhohe.

Sa ramafhungo wa guranda ya Luvhone, nwalani athikili ya tshiwo itsho.

[25]

2.4 MUVHIGO WA FOMALA

Nga Ḍuvha ḷa Vhaswa muvhunduni/vhuponi ha haṅu hu khou dzudzanywa vhuṅambo ha u tuṅuwedza vhaswa, uri vha vhe na dzangalelo ḷa pfunzo. Inwi sa murangaphanda wa Khorombusi ya Vhaswa no tiwa u vha muṅwe wa mirado ya komiti ya ndugiselo dza vhuṅambo.

Nwalelani vhurangaphanda ha muvhundu/vhupo muvhigo wa zwe zwa dzudzanyiwa muṅanganoni wa u fhedza.

[25]

2.5 INTHAVIYU

Ano maḁuvha hu na zwiimiswa zwa masheleni zwo fhambanaho, zwine zwa thusa vhagudi vha bvaho mitani i shayaho nga u vha lambedza nga masheleni a u vha thusa kha pfunzo dzavho dza nḁha ha sekondari. Zwino inwi no ita khumbelo ya bazari kha tshinwe tsha izwi zwiimiswa zwa masheleni.

Nwalani inthaviyu ye ya vha hone vhukati haḁu na Mulanguli wa tshiimiswa itsho. [25]

2.6 MUFHINDULANO

Tshigwada tsha vhaaluwa vhane na khou vha thusa kha zwa mitshino ya sialala tsho wana gundo kha mitatisano ye ya fariwa henefho mudavhini wa haḁu. Vha khasho ya Phalaphala FM vho ḁa vha fara nyambedzano na inwi vha tshi ḁoda u ḁivha uri no tou zwi itisa hani.

Nwalani iyo nyambedzano ye na i fara na vha iyo khasho. [25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 50
MARAGAGUTE: 100